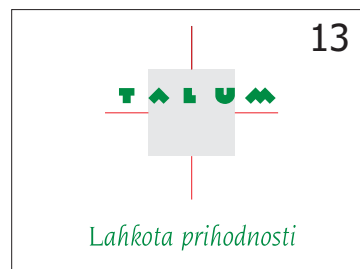

Aluminij

Časopis družbe Talum, d. d.,
Kidričevo, september 2010, številka 9

Iz vsebine

4-5 Proizvodnja

6 Presoja

7 Po poklicu sem

8-11 Intervju

12 Zdravo Talum

13 Blagovna znamka

14-15 Reportaža

16 Fotografije meseca

17 Postanek

18-19 Fotoreportaža

20 Aluminij piše zgodbe

21-22 Zgodovina Taluma

23 Križanka

Aluminij, časopis družbe Talum
Naslov uredništva: Talum, d.d.
2325 Kidričevo, Tovarniška cesta 10,
telefon: 02 79 95 121, telefaks: 02 79 95 103,
e-pošta: darko.ferlinc@talum.si
Izhaja mesečno v nakladi 2300 izvodov
Uredniški odbor: Darko Ferlinc, glavni urednik, Danica
Hrnčič, Lilijana Ditrlih in Aleksandra Jelušič, članice, ter
Srdan Mohorič, član
Jezikovni pregled: Darja Gabrovšek Homšak
Oblikovanje: Darko Ferlinc
Avtor naslovnice: Srdan Mohorič
Prelom in priprava za tisk: Grafični studio OK, Maribor
Tisk: Bezjak tisk, Maribor

Pridite mimo, na drevesih visimo ...

DARKO FERLINC
GLAVNI UREDNIK

... in se smejimo. Še dobro, da je v Kidričevem toliko dreves. Sicer pa, »ne se hecat«. Stvar je preveč resna. Lokalne volitve se zgodijo vsaka štiri leta. In to ni šala.

Vsaka štiri leta okolico preplavijo plakati. Prilepljeni so na drevesa, na razne na hitro skupaj zbite panoje, na občinske oglaševalske deske. Pisana družina obrazov. Bolj ali manj poznanih. Med njimi so tudi naši sodelavci. Večinoma so se podali v tekmo za občinske svetnike, so pa tudi taki, ki kandidirajo za župana. In obljublajo. Prijajajo srečanja, na katerih ponujajo golaž, pijačo in govore. Prepričujejo že prepričane. Med njimi smo seveda tudi vsi mi.

Kandidati se nekako morajo predstaviti. Toda ko se pojavijo plakati, dobim občutek, da gre za neke vrste onesnaževanje okolja. Pa nikakor ne zaradi ljudi, ki se nam smeji s teh plakatov, pač pa zaradi načina, kako so izobešeni, kako so oblikovani, in zaradi gesel (parol) na njih. Res je, da je najpreprosteje in najceneje obesiti plakat na drevo. Ali na v obcestno zelenico zabite panoje, izdelane na hitro iz nepoblastnih desk. Pa na električne drogove. Včasih je vse skupaj videti, kot da je v deželo prišel cirkus. Kar najbrž niti ni tako daleč od resnice.

Zelo originalne so tudi parole. Vse po vrsti obljublajo. LDS na primer pravi, da »skupaj zmoremo več«, neodvisni kandidat Medved pa poziva »skupaj za kopaljšče«. V ta sklop spada tudi SD,

ki pravi »skupaj za Kidričevo«. Zeleni Slovenije niso ne levi in ne desni. So na »novi poti«. SLS bo s svojim županskim kandidatom delal »za naš kraj in boljši jutri«. V Novi Sloveniji so »blizu ljudem«, v SDS pa »zmorejmo več«.

Nekakšen skupni imenovalac teh parol je, da skupaj v Kidričevem zmoremo več. Vsi smo na pravi poti in bomo delali za naš kraj in boljši jutri. Včasih smo temu rekli svetla prihodnost. In vsi bomo blizu ljudem.

Spominjam se prvih volitev v občini Kidričevo, hitro po tem, ko je občina nastala. Pri nekem šanku smo stali in se pogovarjali. Bilo je že po volitvah. Trije smo bili, dva moja dobra znanca in jaz. Eden od njiju je bil izvoljen v občinski svet kot član SDS in drugi kot član LDS. Sam nisem bil v nobeni stranki. In sta se pridušala, mogoče že z malo v alkohol namočenimi mislimi, kako bodo zdaj vsi delali skupaj. Tako rekoč kot eden. Saj gre vendar za interese občine. Nikakor pa ne za interese posameznikov.

In taka srčnost je ostala samo za tistim šankom. Že na prvi seji občinskega sveta je nastala fronta. Eni tu, drugi pa na drugi strani. In vsaj jaz se ne spominim, da bi v občini Kidričevo kdaj kaj posebej skupaj delali. Mogoče v kakem odboru. In ko sem kasneje poslušal ta ista dva znanca, seveda ne več skupaj, so bile prisotne samo še kritike. V stilu »mi bi, pa so oni taki in ta-

ki«, pa vedno so eni pametni, oni drugi pa »butlji«.

Ni torej pričakovati, da bo v Kidričevem kdo »delal skupaj«. Še naprej bodo vsak na svoji strani. Ne bo tudi skupnih interesov. Čeprav so »skupni interesi« nek čuden pojem, za katerega nikoli ne vemo, kaj v resnici pomeni. Oziroma ne vemo, kaj ti skupni interesi sploh so. Ali pa drugače: skupni interesi so vedno skupek nekih osebnih interesov. Zakaj, na primer, mora iti cesta tam in ne tukaj? Zato, ker je tukaj preblizu moje hiše in naj gre raje mimo sosedove. In tako je s komasacijami, pločniki, čistilnimi napravami, sežigalnicami odpadkov in tako naprej.

Bliže ko si vrhu občine in večji vpliv ko imaš, prej boš dobil tisto, kar je v tvojem interesu. Drugi pa, če kaj ostane.

Toda ali ni to v današnjih časih normalno?

Tu so torej kandidati. Na drugi strani pa smo mi, ki jih bomo volili (ali pa tudi ne). Vsak ima svojega favorita, ki se mu zdi najmanj boljši od tistega, ki je bil do sedaj v svetu občine ali župan. Ali pa boljši od onega z drugega plakata. In tako je tudi prav. In čeprav vsak navija za svoje(ga), je prav, da vsem (posebej pa našim sodelavcem) zaželimo čim več glasov in zmago na volitvah. In naj se čim bolj držijo tistega, kar so napisali na plakate.

Zastavljene cilje v večini dosehamo

BOŠTJAN SAGADIN
FOTO: SRDAN MOHORIČ

Proizvodnja v DE Gnetne zlitine okreva. Glede na to, da se proizvodnja elektroliznega aluminija v zadnjem obdobju ni povečala, se lahko pohvalimo s povečanim deležem vgrajenega odpadnega aluminija, hkrati pa tudi z večjim deležem pretaljenega kupljenega primarnega aluminija, bolj znanega pod imenom T-format oziroma hlebčki.

Proizvodnja drogov se je v drugem in tretjem trimesečju povečala na prek 5.000 ton na mesec. Glede na situacijo na trgu so kapacitete litja drogov zasedene na zadovoljivi ravni. Omeniti je treba, da trdi vložek v livarni znaša že več kot 50 odstotkov. To pomeni, da se je način priprave taline bistveno spremenil. Tu mislim predvsem na dejstvo, da je vedno manj tekočega elektroliznega aluminija, s katerim je

bistveno manj dela. Zamenjava za kakovosten elektrolizni aluminij je kupljen aluminij različnih kakovosti, ki segajo od čistega aluminija (v obliki T-formata ali hlebčkov) do pomešanega odpadnega aluminija. Omeniti moramo tudi proizvodnjo tako imenovane predelave, kar pomeni, da nam kupec v predelavo posreduje čisti primarni aluminij (T-format, hlebčki), iz te surovine pa v DE Gnetne zlitine proizvedemo droge po specifikaciji naročnika.

Posebno zgodbo pri pripravi taline predstavlja odpadni aluminij. Pri delu z odpadnim aluminijem nas vedno lahko kaj preseneti, in to vse od kemične sestave, oblike, primesi (izolacije, barve, plastika ...) do izkoristka pretaljevanja posameznega materiala. Pri uporabi odpadnega aluminija

je bil narejen kar velik korak, saj letos predvidevamo pretaliti kar 24.000 ton odpadnega aluminija. Z drugimi besedami ali zaradi lažje predstave: letos bomo pretalili okrog 1.200 kamionov odpadnega aluminija. Vse to pa seveda ne bi bilo možno brez angažiranja kar nekaj kadra tako v Gnetnih zlitinah kot tudi v drugih službah. Kljub pomanjkanju odpadnega aluminija, ki ga je na prostem trgu bistveno manj kot v preteklih obdobjih, je Službi za upravljanje s kovinami uspelo dobaviti zadostno količino, da smo lahko vse zastavljene plane tudi dosegli.

Seveda so se na področju prodaje oziroma pri naboru naših kupcev letos začele kar velike spremembe. Dobavljati smo začeli tudi drugim kupcem, saj sta bila v preteklem obdobju prisotna samo Impol ter norveški Hydro

Livar

Aluminij. Novi kupci so prinesli nove zahteve in seveda tudi spremembe pri razmišljanju in tehnologiji litja. Srečujemo se predvsem z različnimi zahtevami glede toplotne obdelave pa tudi zahteve glede vlivanja se zaostrojujejo.

Kako naprej? Prihajajo novi kupci in z njimi nove zahteve. Verjetno ni treba poudarjati, da so prodajni trgi, kot so italijanski, nemški, avstrijski, zahtevni. Na te trge je možno plasirati samo najboljše in pod konkurenčnimi pogoji, kar pa je vse prej kot lahka naloga. Prisotni smo tudi na tako imenovanem balkanskem trgu, ki se prav tako razvija in zahteva prav vse, kar se kakovosti tiče, tako kot vsi prej omenjeni tradicionalno zahtevni zahodni trgi.

Oprema v livarni je sodobna in v solidni kondiciji, kar pa bo treba vzdrževati tudi v prihodnje. Ker so zahteve glede kontrole in kakovosti vse ostrejšje, iz naših drogov pa so izdelani tudi tako imenovani varnostni elementi, bo v prihodnje treba namestiti tudi ultrazvočno napravo za stalno kontrolo prisotnosti razpok v drogovih. Razvoja proizvodnje drogov ne vidimo samo v investicijah v opremo, ampak tudi v usvajanju drugih zlitin, predvsem tistih z možnostjo vgradnje večjega deleža odpadnega aluminija. Vzporedno s proizvodnjo drogov poteka tudi proizvodnja širokega litega

traku, zdaj samo še za potrebe DE Izparilniki. Ker se je količinska potreba po širokem litem traku z upadom proizvodnje izparilnikov bistveno zmanjšala, smo bili prisiljeni ukrepati. Tako smo prešli na kampanjsko litje, kar pomeni, da odljemo četrletno količino izparilnikov in nato vse talilne in livne peči ugasnemo in ohladimo. To nam nekoliko znižuje stroške, za obzidave peči pa to ni najbolje. Tak način dela nam povzroča tudi kar nekaj organizacijskih težav, predvsem pri zagotavljanju livarjev in njihove dobre kondicije.

Proizvodna kapaciteta litja širokega traku je zasedena samo okoli 30-odstotno, zato je treba storiti prav vse, da proizvodnjo na tej liniji zasedemo. Ker ni pričakovati, da se bo proizvodnja izparilnikov v kratkem povečala na želeno raven, iščemo možnost za proizvodnjo traku tudi za zunanjega kupca. Tako ravno sedaj testiramo litje traku, ki bo surovina za zahtevnejše proizvode, na primer folije. Odliti je treba nove tipe zlitin, ki jih doslej v našem programu ni bilo. Vsekakor to pomeni nov izziv in seveda priložnost, da v Talumu sploh še naprej proizvajamo široki liti trak. Da bi dosegli želeno kakovost traku, je bilo in bo še treba postoriti kar nekaj. Največja sprememba je prehod z »mehke« na »trdo« livno šobo. To zahteva kar

veliko prilagajanja v sami tehnologiji litja. Korigirati je treba praktično večino tehnoloških parametrov. In kaj naj bi bila prednost »trde« šobe? Z ustrežnejšimi materiali bi dosegli manj vnosa vključkov in oksidov, dosegli boljšo in enakomernjšo kristalno strukturo ter hkrati boljši in stabilnejši profil traku. Vse to je pomembno, da je kasneje ta trak mogoče predelati v folije različne debeline, vse do 8 mikrometrov. Na proizvodnji liniji je bilo uvedenih še kar nekaj drugih sprememb, o katerih pa mogoče več drugič po dokončanju projekta.

Zastavljene cilje v večini dosegamo ali jih celo presegamo, pri čemer mislim predvsem proizvodnjo drogov ter

posledično pretaljeno količino odpadnega aluminija. Vse to smo dosegli kljub zmanjšanju števila zaposlenih iz obdobja najgloblje gospodarske krize, kar kaže na dobro delo zaposlenih.

Da bomo še naprej lahko uspešni in da bomo zastavljene cilje dosegali, nas čaka še veliko dela. Od vsakega izmed nas je odvisno, ali je pripravljen ta izziv sprejeti in postati pomemben člen v celotni zgodbi proizvodnje gnetnih zlitin, še posebej ko bo realizirana načrtovana reorganizacija in ko se bosta v novi d. o. o. združili sedanji livarniški delovni enoti, saj je pričakovati še več prepletenosti med posameznimi tehnološkimi postopki v obeh livarnah.x

Prelivanje aluminija

Drogovi

Zunanja presoja sistema ravnanja z okoljem ter varnosti in zdravja pri delu

**DR. MARKO HOMŠAK,
IZTOK TRAFELA**
FOTO: DARKO FERLINC

Že devet let je, odkar smo v družbi Talum uvedli standarda za ravnanje z okoljem ISO 14001 ter varnost in zdravje pri delu OHSAS 18001. Tako je od 8. do 10. septembra BVC (Bureau Veritas Certification) opravil že četrto glavno (recertifikacijsko) presojo obeh sistemov. Zunanja presoja sistema za ravnanje z okoljem ISO 14001 ter sistema za varnost in zdravje pri delu OHSAS 18001 namreč poteka enkrat letno, glavna presoja pa se izvede vsaka tri leta. Tokrat sta sistema za ravnanje z okoljem ISO 14001 ter za varnost in zdravje pri delu OHSAS 18001 tri dni presojala po dva presojevalca. Presojevalci so pregledali obvladovanje in skladnost z zahtevami standarda, pri čemer niso zapisali oziroma izdali nobenega neskladja z zahtevami standardov za področje ravnanja z okoljem, razen enega s področja obvladovanja za var-

nost in zdravje, so pa zapisali priporočila za nadaljnji razvoj obeh sistemov.

Pred zunanjo presojo je bil septembra opravljen tudi vodstveni pregled obeh sistemov v delovnih enotah, določenih službah in nekaterih drugih podjetjih na lokaciji Taluma. V skladu z zahtevami obeh standardov so bila na vodstvenem pregledu pregledana naslednja obvezna področja sistemov:

- realizacija programa za ravnanje z okoljem ter varnost in zdravje pri delu št. 8/08 in obravnava osnov za okvirne in izvedbene cilje za program za obdobje od 2008 do 2010;
- izdelana je bila kompletna revizija okoljskih in varnostnih vidikov in izdelan osnutek Programa za področje okolja in varnosti št. 9/2010 za naslednje triletno obdobje od 2010 do 2012;
- neskladnosti in priporočila z notranjih presoj ter korektivni in preventiv-

- ni ukrepi, njihova učinkovitost in ocena izpolnjevanja zakonskih zahtev;
- informacije, ki so jih poslale zunanje zainteresirane stranke;
- obvladovanje delovanja DE/sluzbe na področju ravnanja z okoljem ter varnosti in zdravja pri delu z ogle-dom obrata in pregledom zapisov o izrednih in incidentnih dogodkih;
- realizacija ukrepov s predhodnega vodstvenega pregleda;
- druge morebitne spremenjene okoliščine in možne nadaljnje izboljšave.

Za izboljšanje notranjega in zunanjega komuniciranja je bila izdelana skupna brošura za obe področji, ki podajata realizacijo nekaterih ključnih okoljskih, varnostnih in zdravstvenih kazalnikov v obdobju od leta 2000. Brošura je dostopna tudi na spletni strani družbe www.talum.si.

Na osnovi izvedenega vodstvenega pregleda in izvedene presoje BVC lahko podamo skupno oceno, da sistema za ravnanje z okoljem ter za varnost in zdravje pri delu delujeta v skladu z zastavljenimi cilji in programi ter ju lahko opredelimo kot učinkovita. **x**

Stroj za nizkotlačno litje

BOGDAN LUKMAN
FOTO: BOGDAN LUKMAN

V dneh od 23. do 27. avgusta 2010 je bilo opravljeno poizkusno litje na obnovljenem stroju v DE Ulitki.

Glede na vse večje povpraševanje po izdelkih, izdelanih po sistemu nizkotlačnega litja, so se v DE Ulitki odločili obnoviti stroj Röperwerk št. 5 za nizkotlačno litje. Obnovo stroja smo prevzeli v DE Vzdrževanje, in to kljub pomanjkanju nekaterih virov. Obnova je tako potekala nekoliko dalj časa, saj smo morali iskati in prerazporejati posamezne vire tako, da smo delo lahko opravili.

Pri obnovi so sodelovale naslednje skupine iz DE Vzdrževanja: skupina za

področno vzdrževanje v DE Ulitki, skupina za vzdrževanje hidravlike, skupina za remonte in skupina za vzdrževanje avtomatskih naprav. Omeniti je treba, da smo se naslonili tudi na dobro prakso in vključili fante iz proizvodnje, ki so prevzeli čiščenje, peskanje in barvanje stroja.

Danes na obnovljenem stroju že poteka redna proizvodnja, to je litje toplotnega izmenjevalnika Wolf. Želimo si, da bi se omenjenemu izdelku pridružil še kakšen in v celoti zapolnil kapacitete stroja. **x**

Zaključek presoje

Delo na stroju Röperwerk št. 5

Talivec-livar specialist

UROŠ MATJAŠIČ

FOTO: SRDAN MOHORIČ

Leta 1995 sem se zaposlil v Talumu kot talivec - livar, in to v DE Livarna 2, kot se je takrat imenovala. Danes je to delovna enota Gnetne zlitine. Pred prihodom v Talum sem bil zaposlen pri samostojnem podjetniku v Pekrah pri Mariboru, kjer sem 13 mesecev opravljal dela ključavničarja in stavbnega kleparja.

Po poklicu sem strojni ključavničar, a ker je bilo takrat težko najti zaposlitev, sem ponujeno delo v Talumu tudi sprejel. Po začetnem uvajanju in internih izpitih za livarja, žerjavista in viličarista sem bil razporejen na delovno mesto livarja drogov, najprej v prvo izmeno. To delo sem opravljal do leta 2002, ko sem ob delu uspešno dokončal Srednjo tehnično šolo na Ptuju.

Tega leta se je ravno končevala gradnja nove dvokomorne taliine peči S6 za pretaljevanje odpadnega aluminija, ki je bila tudi prva takšna peč v Talumu sploh. Kmalu se je odprlo tudi novo delovno mesto talivca - livarja specialista in na to delovno mesto in v novo, četrto izmeno sem bil tudi premeščen. Danes sem odgovoren za delovanje in nadzor peči, za analize, pa tudi za dogajanje v peči sami.

Pri našem delu je zelo zanimiv postopek. Talino je najprej treba vzorčiti (vzame se gobica), da potem lahko dobimo realno stanje nečistoč v peči. Nato pripravim izračun za količino prelivanja taline iz peči S6 v livno peč W7 za litje drogov, da bo izkoristek

prelivanja taline maksimalen. Ker pa talina iz S6 ne zadostuje za pripravo celotne šarže, moramo doliti še talino iz peči S5 ali S7, pri tem pa je treba paziti na primerno temperaturo. Sledi legiranje v livno peč W7. Legira se običajno z namensko posodo, ki je pritrjena na viličar, potem pa sledi mešanje, da se legirni elementi (silicij, magnezij, železo, mangan ...) popolnoma raztopijo. Sledi vzorčenje. Ko so vsi analizni rezultati v mejah dovoljenih količin, peč W7 očistimo žlindre in pripravimo livni stroj za litje.

Delo, ki ga trenutno opravljam v Talumu, je zanimivo in raznoliko, zato ga tudi z veseljem opravljam, hkrati pa je tudi zelo odgovorno in zahtevno. V veliko veselje mi je tudi kolektiv, s katerim se dobro razumem in smo v vseh teh letih postali že kar prijatelji. Še posebej lepo je na naših občasnih druženjih, ki bi jih lahko bilo še več.

Ob tem pa se mi zastavlja vprašanje, kaj bo, ko bomo sedanji delavci postali »stari delavci«, saj je v naši delovni enoti povprečna starost 44 let, mlajšega kadra pa ni. Zakaj ne? Mislim, da odgovor na to poznamo vsi, saj se je izmensko delo popolnoma razvrednotilo, še najbolj s finančnega stališča. Verjamem in upam, da se bo kadrovska politika pri nas kaj spremenila, in seveda vsi upamo na lepšo prihodnost. Prihodnost Taluma je del nas, ki v tej gospodarski družbi delamo, zato naj se zgodi najboljšše. X

Uroš Matjašič

INTERVJU

Pogovarjali smo se z
mag. Lidijo Hazabent

Dober plan je orodje in sredstvo za doseganje poslovnih ciljev

LILIJANA DITRIH
FOTO: SRDAN MOHORIČ

V TGA oziroma Talum si leta 1987 prišla iz Službe družbenega knjigovodstva. Kaj je bil razlog, da si odšla v gospodarstvo?

Joj, kje je že to! Od vpisa na ekonomsko fakulteto je bila moja želja delati v gospodarstvu, kajti po moje se le tu dogajajo »prave stvari«. Moja družina po materini strani je bila vsa predana Talumu, saj so v njem svojo življenjsko kariero v celoti oddelali in dobesedno na roke gradili takratni TGA trije moji strici ter moja mama in teta, se pravi skupaj kar pet. Jaz sem torej iz naše družine šesta. Čeprav sem se želela zaposliti v takratnem TGA takoj po končanem študiju, je bila moja prošnja za štipendijo in seveda kasnejšo zaposlitev zaradi nekih čudnih razlogov zavrnjena z obrazložitvijo, da diplomirani ekonomist ni perspektiven kader za Talum. Res, to se mi zgodilo. Tako sem se pač zaposlila v takratni Službi družbenega knjigovodstva, v podružnici na Ptuju. Vendar je postala dokajšnja stopnja programiranosti takratnega mojega dela zame po več kot desetih letih zelo moteča, pa tudi v Talumu so prišli v vodstvo »pravi« ljudje, ki so ljudi mojih znanj in sposobnosti takrat potrebovali, kar je bil pogoj in zadosten razlog za menjava službe.

Delala si v Službi družbenega knjigovodstva (SDK). Stvari so bile jasne, pregledne. Kaj je kasneje botrovalo ukinitvi SDK in kakšne posledice je to imelo? Bi bilo kaj drugače, če bi SDK deloval še naprej?

Ko je Slovenija postala samostojna država, je poskušala urediti svojo

državno ekonomijo po pravilih delovanja tržnega sistema, v katerem za takratni SDK logično ni bilo več prostora. Meni je žal za tistim delom SDK, ki je opravljal plačilni promet. Na področju discipline pri plačevanju socialnih prispevkov delavcev bi bilo danes gotovo drugače, če bi še deloval plačilni promet po principih, ki so veljali zanj v SDK. Pa tudi več kontrole državnih poslov in finančne discipline sploh bi dandanes koristilo.

Plan, planiranje. Vse skupaj nekoliko spominja na vedeževanje (brez kristalne krogle). Ali se v teh hitro spreminjajočih se časih sploh še da planirati in na katerih postavkah, osnovah?

Planiranje je ena izmed osnovnih menedžerskih dejavnosti in podporni proces pri uresničevanju in vrednotenju poslovnih odločitev na vseh ravneh. Brez dobrega plana ali poslovnega načrta ni uspešnega in učinkovitega podjetja. V to nepreklicno verjamem. In to bodo slej ko prej v vsej resnosti spoznali tudi novopečeni direktorji naših novih d.o.o. Planiranje ni preprosto niti v razmerah gospodarske rasti, kaj šele v tako turbulentnih in negotovih razmerah, ki veljajo za čas aktualne gospodarske krize. Planiranje je v osnovi povezano z napovedovanjem, če se malo pošalim, pa je »napovedovanje zapletena zadeva, še posebej, ko gre za prihodnost,« kot je nekoč rekel Mark Twain. Šalo na stran, Peter Drucker je v zvezi s tem dejal: »Najboljši način napovedovanja prihodnosti je, da jo ustvarimo«. In tu je bistvo vsega, čeprav tako gladko vedno pač ne gre. Da pripravimo

dober plan, ki je orodje in sredstvo za doseganje naših poslovnih ciljev, moramo brez izjeme izvesti vse za to predvidene aktivnosti, brez polovičarstva in po principu, da smo s planom lahko gotovi v »dveh urah«. To pomeni, da moramo veliko vedeti, v proces planiranja vključiti vse odgovorne akterje vseh ključnih aktivnosti v Talumu in takšen plan resno jemati v procesu uresničevanja naših ciljev na vseh področjih. Seveda pa so v okolju moteči elementi, kot je gibanje cene aluminija na borzi, napovedovanje nabavnih cen in zadostne oskrbe s surovinami, še posebej z elektriko, zagodeta nam jo evro in ameriški dolar ali potrebe naših odjemalcev, ki lahko vse nenadoma postavijo na glavo, in podobno. Čeprav moram povedati, da smo v preteklosti, ko je bil Talum še v celoti v pogonu, praviloma kar dobro pripravljali planirani poslovni izid, denarni tok in premoženjsko bilanco. Res, v glavnem smo kar zadeli. Pogoji za pripravo plana pa so bili za leto 2010 in bodo tudi naprej zaradi znanih razlogov seveda še bolj oteženi.

Kateri so pogoji za nastanek dobrega plana?

Z dobrim planom šele ustvariš možnosti za dobre rezultate, če proces planiranja jemlješ resno. Za to pa je potrebnih več dejavnikov: veliko znanja, poznavanje okolja, v katerem podjetje deluje, poznavanje sposobnosti in zmožnosti lastnega podjetja, vedeti, kaj hočeš – določiti svoje cilje, in predvsem – smelost.

Plan – realizacija. Kakšne so medsebojne povezave in soodvisnosti, posledice?

Proces podjetniškega planiranja in proces uresničevanja planiranih ciljev podjetja ali »realizacija«, kot v medsebojnem pogovornem jeziku radi rečemo, sta med seboj tesno povezana. Ne moreš resno planirati mimo že ustvarjenih ciljev, razen kadar gre za revolucionarno spremembo v rasti navzgor, ki je recimo posledica investiranja v podjetju. In obratno, pri uresničevanju planiranih ciljev se ne moreš neodgovorno in neargumentirano odmakniti od plana v rasti navzdol, razen kadar nastopijo za to utemeljeni razlogi. Če se to vseeno zgodi, je treba v obeh primerih pravočasno reagirati, v razmerah rasti planirane cilje uskladiti navzgor, v razmerah zaostajanja za planom pa sprejeti ustrezne ukrepe. Menim, da je Uprava Taluma s svojimi aktualnimi poslovnimi odločitvami, ki so bile in so za tovarno strateškega pomena (ustavitev polovice elektroliznih celic, uvajanje novih proizvodov z večjim deležem kupljenega primarnega in predvsem odpadnega aluminija, predelava sekundarnega odpadnega aluminija, aktualne korenite organizacijske spre-

»Brez dobrega plana ali poslovnega načrta ni uspešnega in učinkovitega podjetja. V to nepreklicno verjamem. In to bodo slej ko prej v vsej resnosti spoznali tudi novopečeni direktorji naših novih d. o. o.«

membe ...), jasno pokazala, kako se dela, če ustvarjeni cilji zaostajajo za že nekoč doseženimi in je žal potrebno restriktivno planiranje. Upam, da bodo te aktivnosti, ki so bile po moji presoji pravočasne, tudi v prihodnosti rodile sadove.

Ali ste se kakšno leto pri planu pošteno zmotili, »usekali mimo«, in kakšne posledice je to imelo za poslovanje?

Da, tudi to se nam je zgodilo, prav pri pripravi zadnjega plana, to je za leto 2010, ki je nastajal v izredno negotovih razmerah. V zadnjih dveh letih na svetovnem trgu stalnic ni več, razen tega – če ponovim frazo –, da so neprestane spremembe edina stalnica. Zaradi tega smo metodologijo planiranja lani nekoliko obšli, bolj smo zaupali intuiciji na osnovi trenutnega stanja na trgu in možnosti za poslovanje za leto 2010 ocenili kot izredno težke, restriktivne. Trenutni ustvarjeni polletni rezultati kažejo manjšo izgubo iz poslovanja, kot smo planirali, kar je razveseljivo, ne vemo pa še, kaj bo ob koncu letošnjega leta.

Kaj storiti, če se določen program izkaže kot dolgoročno nerentabilen?

Odgovor je jasen, tu ni kaj razmišljati. Če je med programi tudi takšen, ki nima ekonomskih možnosti za obstoj, ga je treba ukiniti. Seveda pa pri tem ne smemo pozabiti na življenjski cikel posameznega proizvoda, ki je v začetku, v obdobju investicije in razvoja, kar nekaj časa »rdeč«. To obdobje je lahko pri različnih programih različno dolgo, dokler ne pride v fazo zrelosti. Šele takrat pa ustrezna donosnost naložbe (»return on investment«) poleg stroškov redne proizvodnje dokončno poplača tudi investicijo vanjo ter praviloma zagotovi dodatni zaslužek. Pri odločitvi, kam spada program iz gornjega vprašanja, se ni dobro zmotiti.

Leta 1990 si se vpisala na magistrski študij mednarodnega poslovanja (MBA) na Ekonomsko-poslovni fakulteti v Mariboru in ga leta 1993 tudi uspešno končala. Katere so bile največje pridobitve študija zate in za podjetje?

Kar zadeva mene, je bil po petnajstih aktivnih letih službe takrat že skrajni čas, da sem se spravila nazaj v šolske klopi in obnovila ter razširila svoja znanja, saj sem čutila že kar ogrožajočo praznino. Za Talum pa formalno neposredne koristi ni bilo, saj za dela, ki jih opravljam, formalno ni predvidena akademska izobrazba. Je pa prav gotovo posredna korist in veseli me, da se danes v Talumu vse več mojih kolegov in žal manj kolegic odloča za tovrstni študij in za vsakega posebej sem vesela. Delo s tako izobraženimi ljudmi je lažje in bolj uspešno. Tudi mlade kolegice okoli sebe opozarjam, da bo za uspešno delo treba storiti kaj več, kot se predajati rutini in programiranosti dnevnega posla.

Pravijo, da naziv MBA (Master of Business Administration) lahko prevedemo tudi v slabšalnem smislu, kot Mediocrity but Arrogant. Kaj praviš na to?

Če najprej prevedeva tvojo pripombo, pomeni: *povprečen, drugorazreden, vendar aroganten*. V vsaki populaciji najdeš takšne in drugačne. Kako se ljudje pozneje, ko končajo študij MBA, znajdejo v poslovni praksi in predvsem kako spoštujejo osnovna pravila menedžmenta, pa je velikokrat osebni problem vsakega posameznika. Zame je tovrstni študij naporen in nekaj posebnega, predvsem pa študentom veliko da zaradi metod, ki se pri študiju uporabljajo in ki so meni zaradi dejstva, da je bilo v skupini kar nekaj takratnih aktivnih slovenskih menedžerjev – direktorji takratnega Aera iz Celja, Impola, Leka, član Uprave Trima iz Trebnjega, Žita iz Ljubljane – kar veliko dale. Veliko več kot formalno guljenje snovi za izpite. Pa tudi magistrsko delo je bilo v celoti aplikativno, vendar razmere zanj takrat še niso bile zrele. Pisala sem namreč o kontrolingu v marketingu, v takratnih razmerah seveda.

Zgornje nekoliko provokativno vprašanje sem ti postavila zato, ker ameriška javnost ugotavlja, da so za zlom gospodarstva »sokrivci« tudi nekdanji diplomanti elitnih poslovnih šol in ne le banke in nepremičninarij.

Da.

23 let vodiš Talumovo Službo za plan in analize. Kako so se delo in zahteve dela spreminjali? Kakšni so bili izzivi takrat, kakšni so danes?

Predvsem tempo, ki je veliko hitrejši. Če pogledam svoje začetke, ko so se recepture nekoč v proizvodnem procesu izvajale in merile po principu »kibla – kg« in so me v proizvodnji nekateri delavci skoraj fizično napadli, ko sem zahtevala tehtanje porabljenih surovin, za livarske zlitine pa smo imeli le eno povprečno kalkulacijo, do današnjih časov, ko smo imeli tudi prek tristo kalkulacij za različne proizvode, trenutno okoli sto, se je vendarle veliko spremenilo. V bistvu se je s časom vse zelo spremenilo, saj se je vsebina dela v naši službi prilagajala potrebam okolja. V naši službi ne skrbimo le za kalkulacije, »naša« je izdelava investicijskih programov, izdelava razvojnih študij in analiz raznih vplivov na poslovanje družbe, analiza ekonomske uspešnosti posameznih programov, izdelava raznih specialnih gradiv, potrebnih za razjasnitev posameznih področij delovanja Taluma ali posameznih problemov, izdelava letnih in trimesečnih tekočih poročil za Talum, metodološka pomoč družbam hčeram pri planiranju in pripravi letnih poročil in še bi se kaj našlo. O izdelavi letnega plana pa sva že govorili.

Z reorganizacijo se Služba za plan in analize ukinja. Kako se ob tem počutiš kot dolgoletna vodja?

Dobro. Vsaka reorganizacija se dogaja z namenom doseči zastavljene cilje. Nič me ne moti, če bodo stvari drugače organizirane ali se bodo drugače

imenovale. Vedeti je treba, da delo ostaja, planiranje je osnovna menedžerska dejavnost, kar sem že poudarila, in bo to v Talumu nedvomno tudi ostala.

Kako bi na podlagi analize SWOT opredelila Talum?

Talum kljub krizi po mojem mnenju še vedno spada v kvadrant »molznih krav«.

Katera tvoja zamisel v vseh teh letih v Talumu ni bila sprejeta, za katero ti je žal?

Spadam med ljudi, ki ne razmišljajo veliko o preteklosti na način, da bi jo obžalovali. Kljub temu pa mi je žal, da se veliko prej nismo formalno odločili za koncept kontrolinga.

Kaj je po tvojem mnenju razlog, da v Talumu kontroling še vedno ni zaživel? Kako si predstavljaš funkcijo kontrolinga v podjetju, kot je Talum?

Mislím, da je za kontroling najmanj toliko definicij, kolikor je avtorjev, v osnovi pa se delijo na tiste, ki bi kontroling organizirali kar v računovodstvu in bi internemu kontrolorju podelili odgovornosti kontrolerja, kar so bile ideje tudi pri nas, in na tiste, ki vidijo kontroling v okviru vodstva podjetja, kot koncept poslovanja. Jaz po prepričanju trdno spadam v drugo skupino. Zelo pregledno o tovrstnem kontrolingu na Ekonomski fakulteti v Ljubljani učita Žiga Debeljak in Jože Kaligaro, oba sta bila nekoč sodelavca v vodstvu Gorenja. Sicer pa je po definiciji kontroling del upravljalvske funkcije, ki z razvojem, uvajanjem, pri-

»Sicer pa je po definiciji kontroling del upravljalvske funkcije, ki z razvojem, uvajanjem, prilagajanjem, koordinacijo in integracijo upravljalvskih mehanizmov podpira vodstvo podjetja pri čim boljšem upravljanju.«

lagajanjem, koordinacijo in integracijo upravljalvskih mehanizmov podpira vodstvo podjetja pri čim boljšem upravljanju. S tem je povedano vse, kako pa si kdo to organizira, je stvar njegovih potreb in znanja. Gre za obojestranski poenoten interes vodstva podjetja in kontrolerjev, seveda na strateški in operativni ravni. Če razumemo stvari s tega zornega kota, lahko rečem – čeprav verjamem, da trditev komu tudi ne bo všeč –, da smo v Službi za plan in analize kljub »arhaičnemu« imenu službe, ki se leta ni spreminjalo, se je pa zato spremenila vsebina dela, opravljali mnogo nalog v gornjem smislu, morda pred kakimi šestimi, sedmimi leti celo več kakor danes.

Reorganizacija podjetja naj bi prinesla predvsem več odgovornosti, transparentnosti, učinkovitosti ... Katere učinke, predvsem ekonomske, lahko po tvojem mnenju pričakujemo?

Sinergijske učinke racionalnejšega izkoriščanja človeških in materialnih

virov in vpliv na nižje stroške poslovanja prav gotovo. Proizvodni program Taluma se je v zadnjih letih intenzivno prilagajal in spreminjal skladno s potrebami naših odjemalcev, kar pomeni, da so se procesi in aktivnosti tudi ustrezno prilagajali. Tem spremembam moramo prilagoditi našo formalno organizacijsko obliko, če hočemo, da bo sistem deloval. In tu pridejo na vrsto vsi učinki, ki si jih že sama navedla. So pa za spremembo formalne organiziranosti Taluma prav gotovo tudi strateški razlogi, ki jih lahko bolje od mene razloži predsednik Uprave.

Biti vodja v »mačističnem« Talumu ni ravno lahko. V čem morate biti oziroma ste ženske boljše od svojih kolegov vodij?

Mislím, da danes v zelo zaostrenih razmerah preživijo tisti, ki so boljši od svojih tekmecev, ne glede na to, ali so to moški ali ženske. Upam pa si trditi, da je v Sloveniji na splošno še vedno težje postati poslovno uspešna ženska, kot to velja za moškega. Če se ozremo po slovenskih podjetjih in slovenskem političnem prostoru, je v obeh, čeprav so pravila v enem in drugem nekoliko drugačna, relativno malo žensk, kar to trditev še kako potrjuje. Talum ni izjema, ni kaj, obvladujejo ga moški. Ne da bi želela komu kar koli očitati, nasprotno, moje izkušnje z delom v »mačističnem« okolju so, kar se tiče nadrejenih, pozitivne. S predsednikom Uprave sva vedno dobro sodelovala, naj je šlo za neposreden odnos med nadrejenim in podrejenim, še bolje pa pri raznih timskih projektih, kjer je bil predsednik

samo eden izmed delovnih članov tima, saj je s svojim strokovnim in resnim odnosom do dela ter z neverjetnim elanom, skoncentriran na aktualni problem, naravnost navduševal. Ne morem pa tega reči prav za vse moje »vis-a-vis« kolege, saj sem včasih dokaj dobro izkusila, kaj pomeni, ko ženska soli pamet svojemu nadrejenemu kolegu. Trdno sem prepričana, da bi se marsikaj drugače izteklo, odnos bi bil bolj enakopraven in boljši, predvsem bi bilo treba vanj vložiti manj truda in znanja, če bi na mojem mestu sedel »mačo«. Namesto položajne moči bi recimo na drugi strani obveljali argumenti. Pa naj mi fantje ne zamerijo.

Etika in menedžment. Ali ti dve besedi (vsebinski) še gresta skupaj glede na to, kar se dogaja v našem gospodarstvu?

Na podiplomskem študiju so me spomnili na dejstvo, da če hočeš zagotoviti uspešnost in predvsem dolgoročnost posla, si nikoli ne smeš privoščiti izigravanja in nepoštenosti do svojega poslovnega partnerja, sicer se od posla lahko poslovíš. Si pa lahko iznajdljiv. Kdor želi v poslu uspeti, mora biti v prvi vrsti pošten, beseda in zaupanje vanjo veljata. Nenazadnje tudi Zakon o obligacijskih razmerjih pozna institut ustne pogodbe. Potem pride na vrsto vse drugo. Jaz sicer nimam neposrednih tovrstnih izkušenj, verjamem pa, da bi mi recimo Zvone Banko in še kdo, ki je dnevno v stiku z našimi odjemalci in dobavitelji, to potrdil. Še več, verjamem, da ta osnovni odnos med resnimi poslovnimi partnerji še kako velja, in če bi bila pred mano še leta kariere, bi verjela v to še bolj. To, kar se dogaja v našem gospodarstvu, pa je preplet procesa lastninjenja države v tranziciji ter čudnih menedžerskih praks, ki so bolj posledica tega procesa, in pa seveda osebnih lastnosti vplivnih posameznikov. To pa so pohlep, oblastnost, bolesta tekmovalnost in nezdravi medsebojni odnosi, ki z menedžmentom nimajo nič skupnega, videti pa je, da so ga kar dobro »onesnažili«. Poleg tega trdno verjamem, da ne gre vseh metati v isti koš ter da nekateri posamezniki, ki so se odločili za lastninjenje slovenskih

podjetij skladno z veljavno zakonodajo in jim je ta proces prekrizala globalna kriza, niso zaradi tega nepošteni ali slabi menedžerji, prej obratno, le naleteli so na velike težave, ki jih niso znali predvideti. Nihče jih ni znal. Je pa tu še en problem, to je neselektiven medijski pregon vseh, brez izjeme.

Slog oblačenja, poslovni vidik.

Zame je slog oblačenja odnos posameznika predvsem in najprej do samega sebe – gre za samospoštovanje – in nato do okolja, v katerem živi in dela. Dandanes je normalno, da so ljudje v poslu primerno oblečeni glede na to, kaj delajo.

Rada uživaš življenje – dobra hrana, potovanja, lepe stvari ... Kako bi opisala svoj življenjski slog?

Hrana je posebna tema. Mislím, da vsi radi dobro in veliko jemo. Poskušam zdravo živeti, pri prehranjevanju spoštujem pestrost obrokov. Za malico pa že več kot osem let jem samo solato. Jem pa zelo dobro doma, pa ne po svoji zaslugi, saj pri nas doma kuha moj partner, in to presneto dobro. Kar se tiče potovanja, je bilo moje tovrstno življenje bolj intenzivno v mlajših letih, sedaj odhajamo na zimski in letni dopust. Lepe stvari – vsi jih imamo radi. Le da je odločitev o tem, kaj je za koga lepo, zelo subjektivna, odvisna od posameznika.

Pred mesecem dni si postala babica. Kako ti je vnuk spremenil vsakodnevni ritem? Se sedaj mogoče počutiš starejšo, staro?

Jaz sem nepopisno srečna in da, mali fakín mi je kar v prvih dneh korenito spremenil ritem življenja. Zaradi dejstva, da sem postala babica, se ne počutim nič starejše, pa tudi stara se ne počutim.

Decembra po dobrih 34 letih dela odhajaš v pokoj. Kaj boš počela, kako si boš krajšala čas?

Vse, kar sem počela tudi do sedaj, saj mi doma dopovedujejo, da ljudje v glavnem (!) v obdobju upokojitve ne počnejo nič, česar niso počeli dotlej. Pomembno mesto pa bo seveda imel mali mož v pleničkah.x

Vse poti so vodile v isto smer

VENČESLAV ŠKRGET
FOTO: SLAVKO KRANJČ

Pred startom

Vse smeri so talumovce in sodelavce hčerinskih podjetij v soboto usmerjale v isto smer. In res ni bilo malo tistih, ki so se – letos že dvanajstič – udeležili Talumovega dneva za zdravje. Skupaj se nas je zbralo okoli 140. Morda je to že oguljena fraza, ampak vreme je bilo tako, kot da »dela za nas«. Po tednu slabega vremena nas je v soboto celo obsijalo sonce. Začetek je bil malo drugačen, saj smo se zbrali pred restavracijo Pan in se nato že po tradiciji razdelili v štiri skupine: plavalci, kolesarji, tenisači in pohodniki, ki so bili kot vedno najštevilčnejša skupina. Lažja »ravninska« proga je kolesarje vodila čez Strnišče in Župečjo vas proti Pragerskemu, pa mimo Slovenske Bistrice in preko Sestrž nazaj v Kidričevo. Tisti z več kondicije ali poguma pa so se podali na daljšo progo mimo Apač čez Janžki vrh proti Žetalam in Podlehniku in nato nazaj čez Videm proti Kidričevemu.

Pohodniki smo pot začeli pred osnovno šolo v Narapljah, od koder nas je pot vodila po vrhovih čez Planjso in Kočice do Nadol. Kljub prvemu

pogledu, ki je kazal na strm vzpon, smo hrib brez večjih težav hitro premagali in nato nadaljevali po prijetni razgledni poti vse do cilja.

Kopalci in tenisači so se kot običajno predajali blagodejnemu učinkom termalne vode in užitek igre na peščenem igrišču.

Okoli enih smo bili spet vsi nazaj pred restavracijo Pan, kjer smo si povrnili moči z dobrotami, ki so jih pripravili sodelavci Vitala. Kot vedno doslej zaslужijo vse pohvale. Verjetno ga ni bilo, ki bi ostal lačen.

Da je zdravje pomembna vrednota, ki jo moramo čuvati, če bomo hoteli čim dlje ostati v dobri psihofizični kondiciji, smo se zagotovo zavedali vsi, ki smo se v soboto odločili narediti nekaj zase. Res je en dan v letu premalo, pa vendar nas takšen dan zagotovo vsako leto znova spodbudi, da začnemo razmišljati, da smo sami prvi, ki lahko največ naredimo za svoje zdravje.

Tistim, ki se še ne ukvarjate aktivno s katerim izmed športov, želimo veliko dobre volje in poguma. Treba je začeti, potem pa gre kar samo od sebe. X

Prejeli pokal za najštevilčnejšo skupino

SLAVKO KRANJČ

Tudi letos smo se prvo soboto v septembru skupaj podali na 8. kolesarski maraton v Moškanjce, ki je potekal

pod geslom »Kilometri užitek«. Kljub napovedim, da bo ta dan lepo vreme, je okrog 10. ure začelo deževati, kar je nekatere prestrašilo. Vendar pa se je število Talumovih kolesarjev ustavilo na številki 707, kar je zelo lepa številka. Kolesarji so se začeli zbirati že takoj po 8. uri. Na izbiro so imeli dve trasi, ki sta bili dolgi 62 in 30 kilometrov. Otroci so v spremstvu Juhija, ki jih je med potjo prav prijetno razveseljeval, prevozili trikilometrsko progo Poli snack. Dež, ki je bil med vožnjo zelo moteč, je precej oviral kolesarjenje. Potrebne je bilo veliko previdnosti, kajti mokro cestišče je velika ovira za kolesarjenje, zlasti ko je na cesti veliko kolesarjev z več ali manj izkušnjami. Nekateri so premalo pazljivi tako na ravnini kot pri spustih, kar še dodatno otežuje zaviranje. Po prevoženih kilometrih smo se nato vsi skupaj okrepčali v šotoru, sledilo je žrebanje nagrad in podeljevanje pokalov. Ker tako velike skupine, kot je bila naša, ni bilo, nam je tudi letos pripadel pokal za najštevilčnejšo skupino. Prejeli smo še pokal za drugo najštevilčnejšo družino, saj je bilo z nami tudi šest članov družine Travninar.

Udeležbo na 8. kolesarskem maratonu sta nam omogočila uprava in sindikat Taluma, ki že dolga leta zelo uspešno promovirata šport in rekreacijo, ki je zelo pomembna za dobro počutje vseh sodelavcev. Kolesarjenje je eden najbolj priljubljenih in množičnih športov, ki prinaša veliko koristi v vsakdanjem življenju. To je dobra naložba za daljši čas, zato jo je treba še naprej negovati.

Nič ni bolj dragocenega od dneva, ki ga nameniš druženju s prijatelji. X

Slavko Kranjč in dr. Roman Glaser, predsednik Uprave Perutnine Ptuj

Komu nameniti 0,5 odstotka od dohodnine?

METKA VIDOVIČ

Zakon o dohodnini daje možnost, da vsak davčni zavezanec 0,5 odstotka svoje dohodnine nameni v splošno koristne namene. To pomeni, da lahko ta del svoje dohodnine namenite organizaciji, katere poslanstvo in dejavnost želite spodbujati. Pravzaprav ne gre za darovanje, saj ta del dohodnine pripade državnemu proračunu, če ga ne namenite nikomur. Bolj gre za vašo pravico soodločati o porabi državnih sredstev. Hkrati pa na ta način prispevate k delovanju organizacij, ki jih želite podpirati.

0,5 odstotka dohodnine se ne sliši veliko, vendar je treba vedeti, da bi – če bi to možnost izkoristili vsi davkoplačevalci – upravičene organizacije na ta način lahko na primer leta 2009 pridobile približno 11 milijonov evrov. Razpoložljivi del dohodnine lahko razdelite tudi med več različnih organizacij, in sicer tako, da v obrazcu določite, kolikšen del (0,1–0,4 odstotka) naj prejme posamezna organizacija.

Leta 2009 je slaba tretjina davčnih zavezancev pol odstotka dohodnine, kar je skoraj 3,4 milijona evrov, namesto državi namenila nevladnim organizacijam, ustanovam in strankam. Leta 2007, ko smo se zavezanci

prvič lahko sami odločili, kdo bo prejel del naše dohodnine, se je na račun okoli štiri tisoč upravičencev steklo 2,7 milijona evrov, dohodninskih darovalcev pa je bilo 210 tisoč. Lani je njihovo število po podatkih Dursa preseгло 290 tisoč.

Odločitev o tem, ali 0,5 odstotka dohodnine prepuščate državi ali jih želite nameniti konkretnemu upravičencu, lahko vsako leto spremenite, vendar jo morate Dursu sporočiti do 31. decembra.

Zahtevek je mogoče podati elektronsko prek sistema eDavki na spletni strani <http://edavki.durs.si/> ali pa pisno oziroma ustno na zapisnik pri davčnem organu. Obrazec zahtevka, seznam upravičencev in več informacij lahko najdete na elektronskem naslovu: http://www.durs.gov.si/si/aktualno/namenitev_dela_dohodnine_za_donacije_za_leto_2010/.

Za možnost darovanja 0,5 odstotka svoje dohodnine sem se odločila takoj, ko je vlada vsem nam državljanom to omogočila. Odločitev, komu darovati, v mojem primeru ni bila težka, saj aktivno delujem v Prostovoljnem gasilskem društvu v Hajdošah. Vsekakor pa tudi tistim, ki niso aktivni v humanitarnih organizacijah oziroma

društvih, priporočam, da svoj del dohodnine namenijo kateri koli organizaciji, ker bodo s tem pomagali delu družbe, ki je pomoči potreben. To je še posebno pomembno v teh kriznih časih. Ob tem ne pozabimo na to, da nevladne organizacije praviloma vrnejo družbi mnogo več, kot od nje dobi-

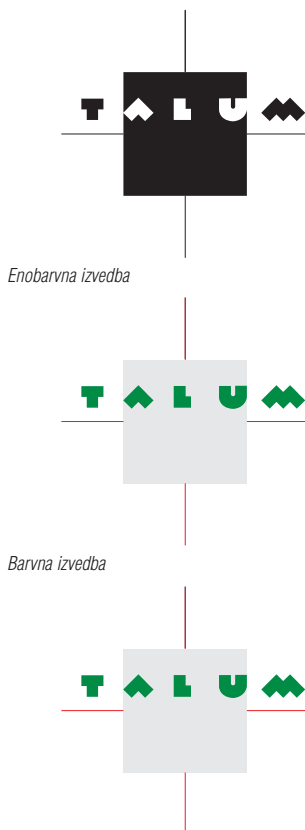
jo. In če nam je država omogočila, da prostovoljno darujemo del, ki v vsakem primeru ni naš, potem menim, da je treba to možnost izkoristiti. Pomoč z donacijo od dohodnine je torej koristna, saj nam ta denar, ki ga doniramo, država v vsakem primeru pobere.^x

Blagovna znamka Talum zaščitena doma in v tujini

PRAVNA SLUŽBA

Sredi leta 2008 smo začeli postopek za zaščito znaka, ki ga uporabljamo in s katerim je Talum razpoznaven in poznan na trgu, v poslovnem svetu in v javnosti. Zaščito smo želeli tako doma, v Sloveniji, kot tudi v tujini.

Postopek pred Uradom RS za intelektualno lastnino je pravnomočno končan in naš znak oziroma znamka je zaščiten v treh izvedbah:

Lahkota prihodnosti

Barvna izvedba s sloganom

Na podlagi slovenske registrirane znamke je bil pridobljen tudi certifikat o mednarodni registraciji.

Mednarodna registracija zagotavlja varstvo znamke v državah podpisnicah Madridskega sporazuma o mednarodnem registriranju znamk, kot to zahteva vlagatelj zahteve za registracijo (skupno 76 držav pogodbenic). Mednarodno registracijo so do danes že priznali nacionalni uradi za intelektualno lastnino Velike Britanije, Španije, Turčije, Rusije, Norveške in Madžarske. V kratkem pričakujemo tudi odločbo nacionalnega urada Nemčije, najpozneje do konca januarja 2011 pa bo začela veljati tudi zaščita v Alžiriji, Avstriji, Bosni, Franciji, Grčiji, Iranu, Italiji, Makedoniji, Maroku, na Poljskem, v San Marinu, na Slovaškem, Švedskem, v Švici in Ukrajini, saj nacionalni uradi teh držav niso podali ugovorov zoper mednarodno registracijo. Prav tako pričakujemo, da bo uspešno dokončan postopek v Nemčiji.

Na podlagi registracije ima tako Talum v Sloveniji in v vseh zgoraj navedenih državah kot imetnik registrirane znamke izključno pravico uporabe registriranega znaka in pravico, da tretjim osebam prepreči uporabo tega ali podobnega znaka, če s to uporabo Talum ne soglašajo.^x

10 največjih prejemnikov donacije iz dohodnine (v evrih)

Slovenska Karitas	152.488
Društvo Unicef slovenija	89.752
Sonček – zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije	65.647
Europa Donna – slovensko združenje za boj proti raku dojk	40.508
Društvo SOS telefon	35.787
Ustanova za novo pediatrično kliniko Ljubljana	32.270
Zveza prijateljev mladine Slovenije	30.876
Socialni demokrati	28.425
Nadškofija Ljubljana	27.785
Rdeči noski	27.339

Vir: DURS; zneski niso dokončni, saj še niso upoštevani ugovori zoper informativne izračune

Potepanje po Črni gori

BRIGITA LUKMAN

FOTO: BOGDAN LUKMAN,
MILAN FAJT

Kmalu po našem majskem izletu na Slovaško smo stalni popotniki Talumovih sindikalnih izletov razmišljali, ali bomo jeseni deležni še kakšnega potepanja. Poleti, ko nekateri še niso bili na dopustu, nas je razveselila novica, da se bomo septembra podali v Črno goro. Nekaterim se je zdelo, da je za dvodnevni izlet to malo daleč in so ostali doma, drugi so se odločili za pot, saj jim v lastni režiji še ni uspelo priti tja. Udeležba je bila zelo dobra, saj smo na pot krenili s tremi avtobusi. Črna gora je 3. junija 2006 razglasila samostojnost, ki so jo izglasovali na referendumu, in je torej med najmlajšimi državami na svetu. Je majhna gorata država na Balkanu, ki na severovzhodu meji na Srbijo, na jugozahodu na Jadransko morje, na zahodu na Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, na jugovzhodu pa na Albanijo. Leta 1991 se je razglasila za prvo ekološko državo v svetu s sprejemom deklaracije. To v praksi sicer ni vedno vidno, se pa kar trudijo. Njena površina je 13.812 kvadratnih kilometrov, 60 odstotkov je gora. Dolžina morske obale je 293 kilometrov, od tega je 73 kilometrov plaž. Ima približno 670.000 prebivalcev, 62 odstotkov je Črnogorcev, precej je Srbov, Albancev, Muslimanov. Večina je pravoslavne vere, sledijo muslimani, kristjani ... Uradni jezik je srbski, pisavi pa cirilica in latinica. Malo smo trenirali branje časopisov v cirilici, pa smo ugotovili, da smo veliko pozabili. Plačilno sredstvo so evri. Cene so sprejemljive, tisti, ki so Črno goro obiskali večkrat, pa pravijo, da ni več tako ugodno kot nekoč.

Naša pot se je začela na Ptuj v petek zvečer, ko smo krenili z železniške postaje proti Kidričevemu, kjer smo zapolnili avtobuse in se odpeljali do-

godivščinam naproti. V Kidričevem smo naložili še sendviče in pijačo, ker se brez tega na pravi izlet pač ne gre. Noč na avtobusu je minevala s krajšimi postanki, veliko smeha in dremuckanja. Na avtobusu pa smo imeli kino Sonček. Zgodaj zjutraj smo prestopili mejo in se peljali proti zalivu Boke Kotorske, ki je najjužnejši fjord v Evropi in edinstveni zaliv v Sredozemlju. Narava ga je razdelila v štiri manjše zalive, v hercegovskega, tivatskega, kotorskega in risanskega. Ob obali so nanizana naselja, polna zgodovinskih znamenitosti. Spada med najlepše zalive na svetu in je zaščiten z Unescovo listino. Visoki vršaci ščitijo Boko pred severno klimo, zato predstavlja pravo oazo mediteranske vegetacije; ko je na vrhovih še sneg, ob vznožju gorskega masiva rože že pokažejo cvetove.

Pot nas je peljala skozi mesta ob zalivu: Igalo, kraj, v katerem je znan center za fizikalno medicino, rehabilitacijo in revmatologijo, kjer zdravijo z zdravilnim blatom; Herceg Novi je mesto zelenja, cvetja, mesto pesnikov in umetnikov; Perast je znano pomorsko mesto, ki se je ubranilo vseh napadov Turkov in bilo samostojen pomorsko-trgovski center že v 16. stoletju, z znano pomorsko šolo.

Naš prvi postanek je bil v mestu Kotor, ki je eno izmed staroveških mest, nameščeno pod goro Lovčen. V mestu trenutno deluje ena sama pravoslavna cerkev, vse druge so krščanske. Okrog starega mestnega jedra je zgrajen močan zid. V mesto smo vstopili skozi mestna vrata in se znašli na trgu Od oružja, od koder se sprehodiš po ozkih ulicah starega dela. Veliko je trgovinic, lokalov in prebivalci živijo od turizma. Na ulicah je razstavljenih veliko topov, sider, star vodnjak in še veliko drugih

zgodovinskih znamenitosti. Ura je bila ravno prava, da smo na prebujajočih se trgih popili jutranjo kavico. Časa ni bilo veliko, saj smo pot nadaljevali proti vasi Njeguši.

Pot nas je peljala čez Lovčen po 25 serpentinah. Znamenito cesto čez Lovčen je zgradil znani inženir Josip Slade Šilović iz Trogirja v letih med 1879 in 1884 in vsak meter ceste naj bi bil vreden »zlata dukat«. Da smo nevarno pot lažje premagovali, je naš zborovodja Jože z dirigentsko žilico zbudil razglašeni zbor in s pesmijo smo prispeli do vasi Njeguši, ki leži na višini okrog 900 metrov. Njeguši so prastaro naselje, kjer so se rodili velikani dinastije Petrović, znana vladika Danilo, prvi vladar iz dinastije Petrović, in seveda Njegoš, slavni črnogorski pesnik in filozof. V novjšem času je kraj najbolj znan po

ladnica drugih dragocenosti. Tu je nastala Njegoševa najbolj znana pesnitev Gorski venec, ki opisuje hrabrost in pripadnost Črnogorcev in lepote Črne gore. V času, ko je bilo Cetinje glavno mesto, je bilo veliko ambasad, v teh prostorih je danes večina muzejev. Mi smo obiskali palačo kralja Nikole, ki je polna čudovitih zgodovinskih znamenitosti. Veliko je različnih daril iz celega sveta, ki so bila izročena od 50. obletnici vladavine. Kralj Nikola je bil prvi izmed vladik, ki je ločil državno in cerkveno oblast in odpravil celibat, ki je do tedaj veljal za črnogorske vladike. V času njegove vladavine je bila Črna gora cvetoča in se je povezala z mnogimi svetovnimi dvori. V novjšem času je bilo Cetinje znano po tovarni Obodin, ki pa je žal propadla, tako da danes živijo večinoma od turizma. Dobro znajo prodati tudi WC,

izdelavi sira, pršuta, sušenega ovčjega mesa in seveda odličnega črnega vina Vranac. Vse to smo poizkusili v pršutarni Zora, kjer smo za dobrodošlico najprej popili »lozo«, saj bi gospodarja s »košarico« užalili. Ogleдали smo si pravo pršutarno, izvedeli, da je njihov način izdelave pršuta malce drugačen, saj vse kose mesa solijo in rahlo dimijo, za kar uporabijo bukov les. Prav lepo se je bilo postaviti pod pršute, seveda ne za vegetarijance, ti so prisegali na sir.

Po obilni malici smo pot nadaljevali naprej proti Cetinju, ki je bilo stoletja duhovno in politično središče odpora proti Turkom, sedež črnogorskih vladik in pozneje prestolnica kraljevine Črne gore. Cetinje je mesto muzej z najbolj ohranjenimi in najlepšimi zbirkami orožja na Balkanu in hkrati zak-

saj stane obisk 0,50 evra. Evri so uradno plačilo sredstvo, zato vsaj z menjavo nismo imeli težav. Samo za obiske »svetih« prostorov smo punce zapravile za kar nekaj kavic. S Cetinja smo se odpeljali proti Jezerskemu vrhu na višini 1.660 metrov, kjer stoji veličasten mavzolej. V njem je pokopan veliki pesnik, filozof in vladika Petar II. Petrović Njegoš, oblikoval pa ga je Ivan Meštrović. Po pripovedovanju je za postavitve mavzoleja dobil plačilo v obliki enega hleba sira in pršuta, kar je bila najpogostejša hrana tudi za Njegoša. Lovčen ni le predel naravnih lepôt, ampak tudi zgodovinski pojem, saj Črnogorcem pomeni isto, kar pomeni Grkom Olimp, in zaradi pokojnega vladarja ima zanje prav religiozen pomen. Na vrh vodi 461 stopnic, večina jih je premagala,

in z vrha je čudovit razgled po okoliških krajih. Ob lepem vremenu se vidi, pravijo, vse do Albanije, žal pa je bil tisti dan meglen in bo to treba preveriti drugič.

Po ogledu veličastnega mavzoleja, ki so ga Črnogorci postavili Njegošu kot človeku, ki je njihovo ime ponesel v svet, ne pa kot vladarju, smo se po nacionalnem parku Lovčen čez nežno obarvane jesenske bukove gozdove odpeljali proti kraju našega nočnega počitka Bečići. Bivali smo v hotelu in vilah hotela Tara. Pogumni so še pred večerjo preizkušali slanost morja, po bogati večerji pa smo odšli na sprehod proti novemu delu Budve, do Slovenske plaže, ki se tako imenuje, ker so jo pomagala graditi slovenska podjetja. Po sprehodu, pivu ali dveh so nekateri odšli k počitku, drugi so malo ponočevali, vsi skupaj pa smo

Iz Budve smo se mimo tivatskega letališča in mesta Tivat peljali na trajekt, s katerim smo premagali zaliv in pristali v kraju Kamenari, nato pa se mimo mest v Boki odpeljali proti Hrvaški. Mejo smo prestopili brez posebnosti, samo naši bratje Hrvati so si vzeli malo več časa, ki bi ga mi uporabili za kaj drugega kot za čakanje na meji. Prispeli smo v Dubrovnik, ki je mesto, pristanišče in sedež Dubrovačko-neretvanske županije in turistično središče Dalmacije. Mesto je s svojo enkratno politično in kulturno zgodovino uvrščeno v seznam Unescove svetovne dediščine. Nastalo naj bi v prvi polovici 7. stoletja po propadu Epidavra, današnjega Cavtata. Ob koncu 8. stoletja je bilo utrjeno z obzidjem, ki je dolgo okrog 2 kilometra in odlično ohranjeno; ponekod je visoko tudi do 25 metrov

in debelo tudi do 6 metrov. V obzidju se zvrstijo tri okrogle in dvanajst štirikotnih trdnjav, pet stolpov, dve vogalni in ena velika trdnjava. V 13. stoletju se je začela načrtna izgradnja mesta. Mestna hrbtenica, najlepša ulica in mestno središče je postal Stradun (Placa). Na Stradunu je potekalo mestno javno življenje. Ob njem so bile postavljene hiše trgovcev, obrtnikov, ki so še danes dobro ohranjene. Dubrovnik je bil znan po tem, da so njegovi pomorščaki potovali z ladjami po vsem svetu, in ko so se vrnili, so morali ostati v karanteni celo 40 dni, s čimer so se želeli izogniti mnogim boleznim. Znan je tudi po tem, da je bila tukaj prva lekarna, ki obstaja še danes. Ustanovili so jo frančiškani. Danes je čudovito spiti kavico, občutiti utrip mesta in se odpočiti. V mestu je veliko turistov, čeprav ne toliko kot

nekoč, ko ga je – kot nam je povedala naša čudovita vodička Anja – obiskalo tudi do 100.000 ljudi.

Zgodaj popoldne smo se odpravili proti domu, čakala nas je dolga vožnja do Slovenije. Opazovali smo naravo in pokrajino, otoke, saj je bil dan čudovit za potovanje. Najbolj so nas navdušili nasadi mandarin v dolini Neretve, ki že čakajo, da jih pridemo obrat; mogoče naslednje leto. Pot proti domu smo premagovali s pomočjo naših šoferjev Matjaža in Željka in simpatične Anje v smeju, spet je deloval kino Sonček, neutrudni Jože nas je oskrboval s figami, orehi, pršutom, sirom, kruhom, predvsem pa s »špricarji«. Bilo je lepo, minilo je hitro. Predsedniku sindikata želimo uspešno čakanje na »penzijo«, novemu pa, da ohrani tradicijo in nas popelje v še neznane kraje.x

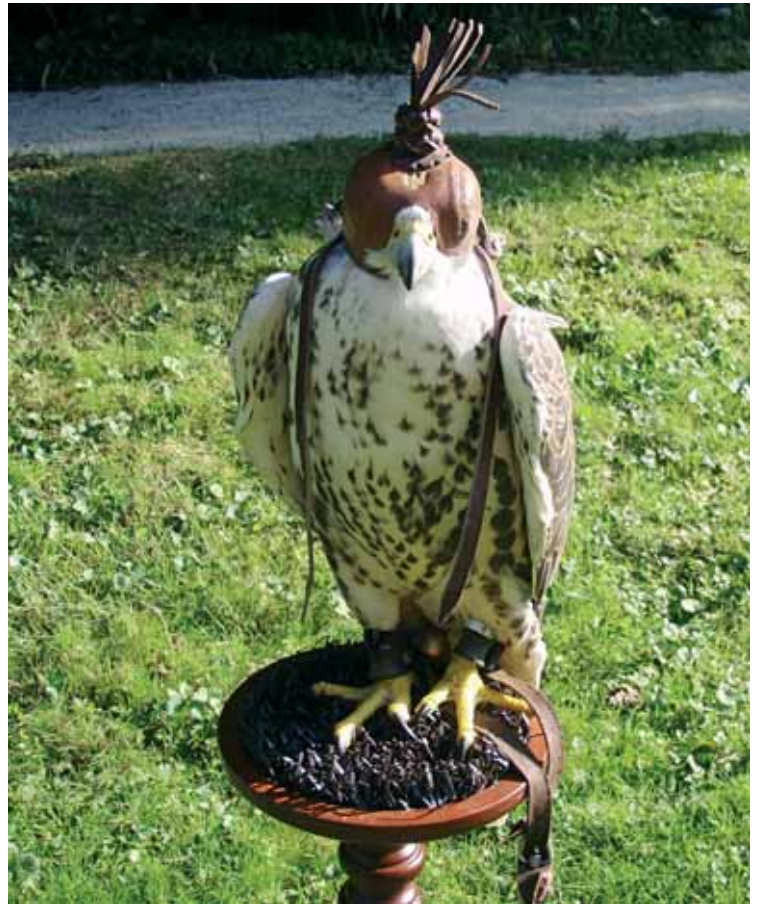

bili zbuzeni ob pol sedmih, ker nas je ob sedmih že čakal zajtrk, ki nam je dal moči za nov dan.

Odpeljali smo se v Budvo, ki se je razvila v metropolo črnogorskega turizma. Stari del mesta je že od pradavnine zaščiten z visokim in debelim zidom, po katerem se je možno sprehoditi in vstopiti v mesto skozi ena izmed vrat. Spada med najstarejše naselbine na Jadranu, saj so jo začeli graditi že Grki v 4. stoletju pred našim štetjem. V mesto smo vstopili skozi ena izmed vrat in se po ozkih ulicah sprehodili do Citadele, nekoč mestne hiše, danes muzeja. Ulice so značilno malo zavite, da so s tem prestregli veter, ki je pihal z morja. Ko se povzpneš za mogočno obzidje, imaš pogled na otok Sveti Štefan. Po sprehodu se je prilegla kavica.

Fotografije meseca

Sokol. Foto: Andrej Brumen.

Metulj. Foto: Lilijana Ditrh.

Plaža Egremni v Grčiji. Foto: Peter Belec.

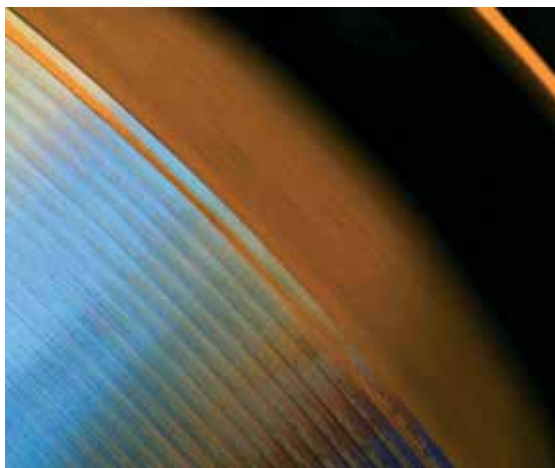
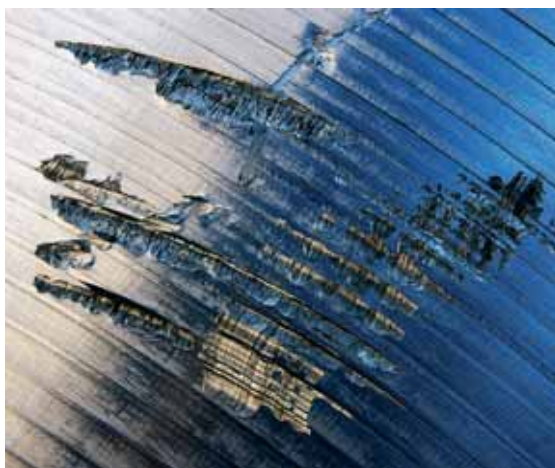
Srna v Talumu. Foto: Zdravo Štumperger.

Kajaka. Foto: Lidija Kosi.

Stiroporne novičke

ALEKSANDRA JELUŠIČ
FOTO: SRDAN MOHORIC

Na tržnici lahko najdeš nagnite breskve in zrele sočne hruške in tako je tudi s pisci ... Večina jih podleže tržnici, kjer se dan za dnem prodajajo »bučke« v prisposobi trič-tračev ... Kupite »bučke«, kupite »bučke«!!! Donosen posel, ki te brez posebnega talenta in truda izstrelji v vesolje, v trenutku, ko si svojo dušo pripravljen prodati Mefistu. Malo je takšnih piscev, ki se odločijo za popisovanje življenj in se iz intuziazma vržejo v blato, da bi tam našli pravo resnico, pomešano z gnusnim odtekanjem življenjskih usod v odtočni kanal bede ... Malo je takšnih, ki popisujejo človekovo radost v vseh odtenkih zmago-slavlja ... Dobra novica je slaba novica in slaba novica se slabo prodaja. Če zraven ni hektolitra krvi in misteriozne vulgarnosti, najslabše izprijenosti, ki jih lahko naloviš iz človekove duševnosti, se bralec začne dolgočasiti ... Sočnost in polnost jezika sta potrata, presežnik brez pomena, ki se zaleti v bralca z vrečko čipsa, posrkanega v še eno gladiatorsko igro, na begu za napihnjeno žogo ... Svet se deli na tri krljke zrele pomaranče. Prva opazuje svet in ga arhivira, druga ga brezglavo sprejema, tretja ga spreminja. Večina piscev je danes na strani brezglavega sprejemanja, kar pomeni, da svet ne gre skozi sito kritičnega dojetanja, interpretacije, tehtanja. Morda mi boste očitali, da se mora pisec oddaljiti od problema. A v trenutku, ko se ne sme opredeliti, ni več zapisovalec zgodb in prestopi na stran »google novinarstva« ali »fast-food novičk«. Samo prepíše stanje in doda senzacionalen naslov. To ni pisec. Pisec je nekdo, ki pozna problematiko, ki pozna zgodovino, ki pozna vse plati zgodbe in potem s forenzično natančnostjo in analitično strastjo zagriže vanjo, jo prežveči, predela s svojo interpretacijo in miselnimi vzorci, da jo naposled izpljune bralcu. Takšna zgodba je *slow-food*, ki jo de-

gustiraš s prefinjenim užitkom, da zaigra na vse strune tvoje čutnosti, za njo pa še dolgo ostane zanimiv priokus, zataktnjen v notranji nabiralnik tvoje vesti ...

Pravi zapisovalci zgodb čutijo prepah skozi denarnico, hodijo po svetu s sestradanimi pogledi in kirurškimi rokavicami. Pa vendar so srečnejši od tistih, ki sedijo v svojih ordinacijah in popisujejo svet kot jasnovidci. Na zabavah se široko nasmihejo v lovu za novimi vizitkami, degustirajo mini kanapejčke in se pustijo ujeti paparcem v svojih novih Guccijevih oblačilih. Potem si predstavljajo, da so zvezde, ki so padle na glavo ... In bralci se kot mušice ulovijo na še en plehki trič-trač časopis, z neverjetno senzacionalnimi napovedniki, za katerimi se skriva kupček ničesar. To so novodobne stiroporne novičke, ki se hitro topijo v ustih, so brez vonja, okusa, brez življenjskih sokov, brez vsebine in ritma ... Samo prežvečiš jih in že izginejo. To so zgodbe, po katerih si neskončno lačen in že naslednji trenutek želiš še in še. Postajaš krvoločan vampir, željan nove mlade krvi, ki te nikoli ne bo odžejala do dna ... Zato ljudje tako hlastajo po njih.

Zdaj ste si verjetno globoko oddahnili, ker je vsa krivda na ramenih časopisnih družb ... Vi ste samo žrtev, in če ste žrtev, boste pač prebrali. Ali pa ste utrujeni od življenja in ste samo zamahnili z roko. Pa vendar. Če ste prebrali do konca, četudi ni bilo krvi, potem se je v vaše možgane pravkar priplazil mali črviček, ki vam bo prišepnil, da ste vi tisti, ki s svojo izbiro dirigirate orkestru medijev. Ploskate jim in hodite na njihove gladiatorske igre, kjer se cedijo hektolitri krvi. To je črviček, ki vas bo »naglodal« kot sočno hruško ...

By Pika A. J.x

Zdravo Talum, Črna gora

FOTO: ARHIV

Kaj imajo skupnega kokakola, mleko z mehurčki in aluminij?

ALEKSANDRA JELUŠIČ

FOTO:

[HTTP://MAGEDESIGN.COM/PLEASURE/WP-CONTENT/UPLOADS/2010/04/IMAGE_HIGH_DEF_93914_FR.JPG](http://MAGEDESIGN.COM/PLEASURE/WP-CONTENT/UPLOADS/2010/04/IMAGE_HIGH_DEF_93914_FR.JPG)

[HTTP://WWW.FUBIZ.NET/WP-CONTENT/UPLOADS/2009/08/VIO21.JPG](http://WWW.FUBIZ.NET/WP-CONTENT/UPLOADS/2009/08/VIO21.JPG)

Verjetno ste se ob tem naslovu vprašali, kaj imata skupnega kokakola in aluminij. Preden pokukamo v sinergijo te nenavadne kombinacije, naj napišemo nekaj zanimivosti o svetovno znanem proizvajalcu brezalkoholnih pijač Coca-Cola.

Popularna kokakola je nekoč vsebovala izvlečke koke in kole. Blagovna znamka je razširila svoje lovke po vseh koticah sveta in z njo je silovito prodirala ameriška kultura. Danes najdemo kokakolo v vseh trgovinah, gostilnah in na avtomatih za pijačo.

Začetek te pijače sega v 19. stoletje, ko je John Pemberton zmešal pijačo in spoznal Asa Griggsa Candlerja, ki je poskrbel za njen sloves. Mnogim ni znano, da podjetje Coca-Cola proizvaja le koncentrate, ki jih nato prodaja licenciranim polnilnicam. Podjetje The Coca-Cola Company proizvaja tudi druge različice kokakole, kot so na primer dietna, brezkofeinska in druge z okusom sadja. Logotip podjetja je narisal Frank Mason Robinson, J. S. Pemberton pa je poskrbel za njeno ime. Steklenico za to mehurčkasto pijačo je leta 1915 oblikoval E. R. Dean. Danes je oblika steklenice za kokakolo ena izmed najbolj prepoznavnih na svetu.

Kot zanimivost naj razkrijemo ustvarjalno navezo med modnim oblikovalcem Karlom Lagerfeldom in Coca-Cola Company. Modni guru je oblikoval posebno serijo aluminijastih stekleničk pijače Coca-Cola light, na katerih je v svojem prepoznavnem slogu uprizoril kar samega sebe. Steklenica je bele barve in se proti robu prelije v sivo, s črno silhueto oblikovalca. Ta dizajnerska kreacija je bila na voljo samo v Franciji. Kupci tega »šik« izdelka pa so zvečer presenečeni ugotovili, da se steklenička v temi sveti.

Danes The Coca-Cola Company proizvaja tudi druge brezalkoholne pijače, ki jih najdete pod blagovnimi znamkami Fanta, Sprite ..., leta 2009 pa so na trg poslali nov proizvod Vio, gazirano mleko (mleko z mehurčki – CO₂).

Gazirano mleko z imenom Vio polnijo v aluminijaste steklenice z napisom »vitalni napitek«. Našli ga boste na prodajnih policah v New Yorku, Los Angelesu in San Franciscu, izbirate pa lahko med štirimi okusi: breskve, manga, kokosa in jagode. Žal – ali na srečo – ta ameriški proizvod še ni našel svojega mesta na slovenskih prodajnih policah, saj gre za testno prodajo, v kateri bodo preverili, kako kupci sprejemajo to nenavadno mehurčkasto noviteto. Za aluminijasto steklenico tega mlečnega napitka morajo Američani odšteti 1,74 evra. Proizvod naj bi za razliko od kokakole in njej podobnim napitkom spadal med zdrave pijače, saj ne vsebuje umetnih sladil in konzervansov. Okus so opisali kot »svojevrsen, mil, vendar ne umeten«. Na to izjavo se je odzvala televizija ABC, ki je javno izrazila dvom do tega zdravju prijaznega napitka, ki vsebuje kar 26 gramov sladkorja na steklenico. Neka testna oseba je tako napitek opisala kot »neznansko« sladek.

To je prvi poskus kokakole na njenem osvajalskem pohodu na trg mlečnih napitkov, saj v njenih laboratorijih že snujejo nove proizvode na mlečni osnovi. Samo vprašanje časa je, kdaj boste napitek Vio zagledali tudi na domačih prodajnih policah. Zdaj ga boste verjetno želeli poskusiti že iz radovednosti. In ko boste v roke vzeli Vio, ne pozabite, da ste tudi sami del tega proizvoda, saj v rokah držite aluminij z okusom po mehurčkih.x

Naša velika dela

Ljubljana, Prešernova knjižnica 1951, V. letnik (odlomek)

DR. ANTON MELIK
FOTO: ARHIV

Ko je prejšnji glavni urednik našega časopisa Aluminij, Ivo Ercegović, odhajal v pokoj, mi je na mizi pustil knjigo, iz katere se mi je zdelo zanimivo povzeti odlomek, ki govori o gradnji tovarne v Strnišču. Odlomek je prepisan v jeziku, ki ga je uporabljal avtor in ni v ničemer spremenjen.

V Ljubljani smo v kemični tovarni v Mostah iz boksita izdelovali glinico, pa jo povečini izvažali v inozemstvo, kjer so iz nje izdelovali aluminij. Potemtakem smo imeli pred vojno v Jugoslaviji eno edino tovarno, ki je izdelovala aluminij, in sicer je bila to tvornica v Lozovcu v severni Dalmaciji, nedaleč od Šibenika, kjer se je naslanjala na hidrocentrale reke Krke. Proizvajanje aluminija iz boksita je namreč navezano na proces elektrolize, to se pravi, na predelavo iz boksita v glinico in aluminij s pomočjo elektrike, ki se je v ta namen porablja izredno mnogo. Imeti moramo obenem za predelovalne procese zelo mnogo premoga. S tem je izrečena presoja, kje nam kaže postavljati velike tovarne za proizvodnjo aluminija. V Jugoslaviji smo se odločili, da jih bomo postavili predvsem v Strnišču pri Ptuj, pri Mostaru v Hercegovini, a kasneje nemara še eno v Črni gori, medtem ko bomo že obstoječo pri Lozovcu še povečali. V njej smo začeli izdelovati »Silumin«, zlitino iz aluminija in silicija, potrebno v proizvodnji avtomobilov. Tako za Maribor kot za Rakovico smo ga morali doslej uvažati. Zakaj postavljamo veliko

tovarno aluminija pri Ptuj? Predvsem jo zato postavljamo tamkaj, ker imamo v bližini velike hidrocentrale na Dravi, in sicer veliko elektrarno na Mariborskem otoku kot najbližjo, više gor pa še drugo, že obstoječo Faló, pa Dravograd in novonastajajočo Vuzenico, pa še dve projektirani med Vuhredom in Faló. Drava bo tedaj s svojimi hidrocentralami dajala ogromne množine električnega toka, ki bo opravljal v Strnišču pri Ptuj veliko predelovalno vlogo ter nam iz boksita dobavljal glinico in aluminij. Premoga imamo obilo v bližnjem Trboveljskem revirju, pa tudi v Pečovniku pri Celju, a lignita v Velenju, skratka: bližina more dajati Strnišču ustrežajočega premoga, ki ga nova tovarna ne bo potrebovala malo. Zato pa bomo morali seveda v Strnišče prevažati boksitno rudo, ki jo kopljemo v glavnem v Istri. Morebiti nam bo kazalo obnoviti rudnik boksita tudi v Bohinju, kjer smo to rudo že kopali v Rodnici nad vasjo Savico, pa so že pred leti kopanje opustili.

Iz tega se nam pokaže, da je kazalo za namestitev glavne tovarne upoštevati najbolj bližino hidrocentral, kajti električnega toka bomo za proizvodnjo aluminija potrebovali izredno mnogo. Gradnja tovarne je v prvih letih petletke naglo napredovala, in sicer tako gradnja tovarniških poslopij, kakor tudi gradnja stanovanjskih hiš. Saj bo nova tovarna v Strnišču ogromno podjetje, kjer bo zaposlenih več tisoč delavcev. Zato nastaja ob Strnišču

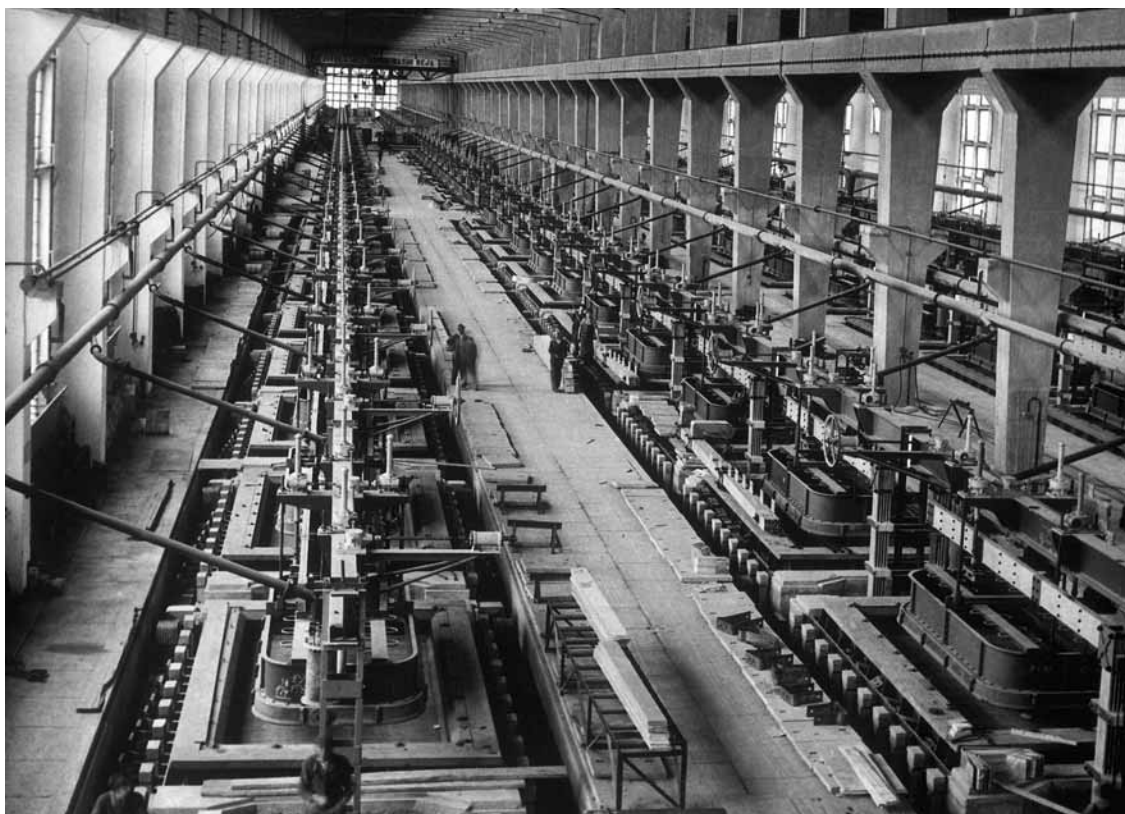
novi mesto, ki bo morebiti preraslo sam stari Ptuj.

Nova tovarna glinice in aluminija v Strnišču na Dravskem polju je vsekakor eno najmogočnejših dejanj naše nove dobe. Velikanske po obsegu tovarniških zgradb, po notranji opremitvi, strojni mnogovrstnosti ter nič manj velikanske po svoji obratni učinkovitosti ter po funkcijski povezanosti. Medtem ko so bila industrijska podjetja naše stare dobe v glavnem majhne stvari, je nova tovarna v Strnišču zares orjak. Ako je človek v stari dobi popotoval po svetu in je

imel priliko, postavimo, videti industrijo v Šleziji, pa v Porurju ali na Angleškem, se mu je zdelo, ko se je vrnil v domovino, kakor da je naša domača industrija, da so te naše tovarne vendarle nekakšne miniaturne stvari, podjetja, ki so v velikem gospodarskem svetu vendarle samo drobiž, pa celo samo zelo skromen drobiž. Toda ta naša nova tovarna v Strnišču, to je že nekaj docela drugačnega. To je zares velikan, veliko podjetje, ki se s ponosom uvršča med velika industrijska podjetja svetovnega merila, dejanje, ki oznanja nam in drugim, da smo prešli iz nekdanjih majhnih raz-

Gradbišče nove tovarne

Elektrolizna hala A pred zagonom

mer in da se uvrščamo v veliko industrijsko proizvodnjo z mogočnimi stvaritvami, ki bi delale čast v sistemu največjih industrij na svetu. Zares je polnovredni izraz naše dobe, mogočni glasnik naše nove, naše socialistične gradnje. Na teh in takih stvaritvah naše podjetnosti, naše sposobnosti, našega načrta bo slonela naša socialistična bodočnost.

Čudno zgodovino ima za seboj tole Strnišče. V času prve svetovne vojne

so tu avstrijski vojaki zgradili ogromno taborišče za vojne ujetnike. Kesneje so v njem prebivali goriški begunci, pa tudi drugi. Za časa druge svetovne vojne so se Nemci namenili, da postavijo tu veliko tovarno za izdelovanje glinice in so v letu 1942 začeli z gradnjo. Mi smo se po osvoboditvi odločili, da nadaljujemo z gradnjo, ki pa je bila dotlej šele v začetnem stadiju. Toda namenili smo se, da zgradimo tovarno še v večjem obsegu ter da z njo združimo tudi tovarno za prede-

lovanje glinice v aluminij. In tako je od osvoboditve dalje rastla na ravnini zgradba za zgradbo. Kraj pri Strnišču je bil za tovarno kakor nalašč, stavbišče na popolnoma ravnih tleh, sestoječih iz samega proda in peska. Gradiva tedaj ni treba dovažati in ravne površine je dovolj na razpolago. Spomladi leta 1950 smo začeli z gradbenimi deli za poslednjo tovarniško enoto, in sicer za zgradbo za izdelovanje aluminija, medtem ko je za izdelovanje glinice v glavnem že vse nare-

jeno, tako da smo že montirali zadnje strojne dele. V kratkem bomo tedaj začeli sipati boksit v te velike mline in ga tretji v droben prah, pa ga presipati v druge tovarniške dele, da ga v njih predelajo v glinico, ki jo bomo mogli oddati v druge tovarne ali jo prodati, dokler ne steče tudi tovarna v južnem pasu in dokler ne preidemo v njej na izdelovanje samega aluminija. Aluminija samega v strniški tovarni ne bomo dalje obdelovali v končne fabrikate, temveč ga bomo oddajali našim specialnim tovarnam, da ga dokončno predelajo. Najbrž bomo iz njega izdelovali v glavnem žico za električne daljnovode, saj je bomo potrebovali izredno mnogo. Potrebovali pa bomo v naši orjaški tovarni mnogo boksita, rabili bomo izredno mnogo električnega toka, nekako za dva Mariborska otoka, in porabljali bomo pri tem delu tudi mnogo premoga in sicer obilo rjavega premoga približno trboveljskega tipa pa še nekako toliko tudi lignita velenjskega tipa. In ob Šoštanju pri Velenju nastaja že nov premogovnik, ki nam bo v kratkem dajal velike množine lignita, bodisi za potrebe nove šoštanjske termocentrale kakor za potrebe Strnišča. Tudi nova šoštanjska kalorična centrala bo s svojo proizvodnjo električne energije marsikdaj pomagala Strnišču, kadar bodo dravske hidrocentrale spričo nizkega vodnega stanja potrebne pomoči iz termoelektričnega sektorja.x

Zahvala

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta, dedka in tasta

Franca Šimenka
(1933–2010)

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem, znancem, sodelavcem, godbeniku za odigrano Tišino in vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti, nam pisno in ustno izrazili sožalje ter nam podarili cvetje in sveče.

Vsi njegovi

Zahvala

Ob boleči izgubi našega dragega moža, očeta, dedija, tasta in sorodnika

Jožefa Petroviča
iz Jezove ulice 2 na Ptujju

se iskreno zahvaljujemo sindikatu Taluma in vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti ali nam kakor koli izrazili sožalje.

Vsi njegovi

SLOVARČEK: ADORATSKI – RUSKI FILOZOF (VLADIMIR VIKTOROVIČ, 1878-1945), ARDEIN – KEMIČNA VLAKNA IZ ARAŠIDOV, ERNIE – AMERIŠKI IGRALEC (HUDSON, 1945), NUORO – MESTO V NOTRANJOSTI SARDINIJE, ANAR – MESTO V IRANU, KAFRA – ZDRAVILO PROTI REVMI, IANUS – STARORIMSKI BOG VRAT IN PREHODOV.

	SESTAVIL: JANKO ŠEGLJA 2010	BITKA, BOJ	AMERIŠKI IGRALEC (ALAN, 1934)	NASLOV ZA FEVDALNEGA GOSPODA, MILOST	PREBIVALEC DANSKE	ANTON DERMOTA	PREBIVALCI DOLENJSKE	TALUM	RUSKI FILOZOF (VLADIMIR VIKTOROVIČ, 1878-1945)	OBSEKANO DEBLO	STAR IZRAZ ZA VRV	OTOK V IRSKEM MORJU
	GLAVNO MESTO IRAKA							DEL MOLEKULE				
	TINA OBREZ							POZA				
	→							KEMIČNA VLAKNA IZ ARAŠIDOV				
	→					PREBIVALEC LAOSA						
	IZPLAKOVALNIK					GORA V ŠVICI (3378m)						
	JUŽNO-AMERIŠKA KAČA (OBLIKA PISAVE)					OSEBNI ZAJMEK						
	ALUMINIJ	MESTO V NOTRANJOSTI SARDINIJE	AMERIŠKI IGRALEC (HUDSON, 1945)	KRAJ PRI TRBOVLJAH	RUSKA NIKALNICA	MAKE-DONSKI PROSVETITELJ						
	PRISTAŠ NACIZMA										NEKDANJI AVSTRILJSKI SMUČAR (TONI, 1935-2009)	ORNA ZEMLJA
	BORUT MIKLAVČIČ											
	→					IZKUPIČEK, ZASLUŽEK						
	→					KOS SUKANCA						
	→							8. MESEC JUDOVSKEGA KOLEDARJA				
	NAUK O RITMU IN RITMIČNIH OBLIKAH							SLOVENSKI PISATELJ (BRATKO)	STROKOVNJAK ZA IZOBRAZ, ODRASLIH			
	SKANDINAVSKI DROBIŽ				RASTLINSKA BODICA				KONEC V FRANCOŠKIH FILMH			
	ALUMINIJ	KRAJI MED SEVERNIM IN JUŽNIM POVRATNIKOM, TROPSKI PAS	ENAKI ČRKI			EDINI SIN						
	TOMAŽ MASTNAK					MESTO V IRANU					RADIJ	
	TINA KRIŽAN				ZDRAVILO PROTI REVMI						STARI SLOVANI	
	→											KOS CELOTE
	→											VEK, STOLETJE
	KROŽNO POTNIŠKO ALI TOVORNO DVIGALO							ŠVEDSKI SMUČARSKI TEKAČ (SVAN)				
	→							NINA HAGEN				
	SOSEDA IRANA					ŽIVO SREBRO					JEZIK ČRANCEV BANTU	

Odhajate na potovanje, dopust, morda zgolj na večerjo ali zabavo in bi želeli začasno varovanje za vašo hišo, stanovanje, vikend, podjetje, gradbišče ...?

VARGAS-AL IMA REŠITEV ZA VAS!

Neposredno fizično varovanje predstavlja za mnoge prevelik izdatek, zato vam naša varnostna služba ponuja možnost izposoje **brežžičnega protivlomnega alarmnega sistema**. Tak sistem se vzpostavi **brez inštalacijskih posegov**, potreben je le priklop centrale na električno napajanje, brezžične senzorje pa namestimo v prostore. Sistem se preko GSM-vmesnika poveže z našim dežurnim centrom, s čimer vam zagotavljamo 24-urno interveniranje in ob morebitnem alarmu takojšnje ukrepanje varnostnikov na vašem objektu. Za vklop in izklop sistema prejmete le daljinski upravljalnik. Za dodatne informacije smo vam na voljo.

VARGAS-AL – KO NAM ZA PREMOŽENJE NI VSEENO!